"Ó, kéž by moje mysl byla hlubinou a moje duše mořem, abych tě mohl pochopit!"

(Paul Gerhard 1653)

Vánoční betlémy a "jesličky" = pašijové scény z Čech a východního Bavorska

27.05.2022 – 30.09.2022

Klatovy

V lidovém umění jsou nejvíce rozšířeným scénickým ztvárněním jednotlivých událostí z Ježíšova života betlémy. Zvou pozorovatele, aby se nechal zasáhnout děním. Betlém vtáhne každého, kdo před ním stojí, do zobrazeného zážitkového prostoru.
Výstava svými panoramaty a "jesličkami"(= scénami z Ježíšova života) přináší návštěvníkům tyto dva typické druhy umění stavby "jesliček". "Jesličky" vykreslují v několika jednotlivých scénách život Ježíše od Zvěstování jeho narození Panně Marii až po Vzkříšení. Panoramata sdružují v rozsáhlé krajině několik jednotlivých scén a událostí z Ježíšova života do jednoho celkového obrazu.

V přehlídce českých a východobavorských tradic "jesliček"ukazuje výstava společné rysy výtvarné tvorby "jesliček" jak popisné, tak i umělecké.

Tradice, kořeny a původ

První zobrazení zavinutého dítěte v jeslích sahají hluboko do 4. století. Od středověku se biblické postavy postupně odpoutávají od obrazu až k volně stojící skulptuře. První betlémy vznikají a nacházejí své místo v kostelech a v domech šlechty. V centru se nachází i nadále dítě zavinuté v plenkách, kolem něhož se rozvíjí živá zbožnost. Zbožnost spojená s Ježíškem a kolébání Ježíška se mnohde udržely dodnes.

Obr. 1: Norbert Werber, Dítě v povijanu, Klášterní práce, Řezno 2021, vosk, textilie, smíšený materiál, barokní skleněná schrána, foto: Wolfgang Neiser

Dítě v povijanu (povijan = tradiční od antiky doložené zavinutí celého těla dítěte za předpokladu, že to podporuje růst dítěte) má vztah k vánočnímu evangeliu podle Lukáše, ve kterém dítě zavinuté do plenek slouží pastýřům jako svědectví potvrzující andělovo poselství : "Dnes se vám ve městě Davidově narodil Spasitel, on je Mesiáš, Pán. A toto vám budiž znamením: Naleznete děťátko
v plenkách, které leží v jeslích ." (L 2, 11-12)

Bohatě ozdobené, okrášlené, z vosku nebo dřeva vyřezané zavinuté dítě přebírá ve svém vývoji význam dítěte jako Spasitele, Mesiáše (Krista) a Pána. Ve výzdobě se divákovi představuje to, co pastýři uslyšeli o dítěti v jeslích ve slovech andělova poselství a co našli v Betlémě. "I spěchali tam a nalezli Marii a Josefa a dítě, které leželo v jeslích. Když to uzřeli, vyprávěli, co jim o tomto dítěti bylo řečeno."
(L 2, 16-17)

V tradici zavinutého dítěte přebírá věřící, který přichází k betlému, roli zvěstujících pastýřských svědků. Událost z Betléma se uskutečňuje tady a teď v nalezení dítěte, v šíření zvěsti anděla a ve vyprávění o rozšířeném zvěstování v chvále Boha nebeským zástupem andělů. Ve službě tohoto zbožného postoje se nachází ozdobené zavinuté dítě. Hmotnost, dekor a umělecký výraz půvabu a něžnosti spojuje význam dítěte a výzvu ke zbožnosti. V dítěti, které je Spasitelem, Mesiášem (Kristem) a Pánem, se uskutečňuje nádhera Boží a milost Boží v pokoji pro lidi na Zemi.
(srovnej L, 2, 13-14)

V barokní řeči forem, z níž ukazované zavinuté dítě vychází, jsou významové roviny a důkazy výzvy neoddělitelně spolu propojeny ve volbě materiálů a prostřednictvím jejich ztvárnění a uspořádání. Nádhera, lesk a bohaté ozdoby odkazují k přítomnosti Boží a označují dítě v jeho vyzdvihovaném postavení jako Syna Božího. Hlava vytvořená z vosku a lehký odstín pleťové barvy napodobují lidské dítě, které v pokojně spočívá na polštáři a hledí na pozorovatele. Barokní skleněná schrána tvoří nejen hranici dotyku, která pozorovateli sice umožňuje se dívat, ale neumožňuje se dotýkat, jak to bylo ve středověku obvyklé. Ona také symbolizuje transcendentní rozměr, který nemůže být pochopen pouhým nazíráním. Ve viditelném obraze

dítěte a v jemu prokazovaném zbožném konání je všechno dění orientováno nikoli na zobrazení - to slouží pouze jako důkaz pozornosti a výzvy
k uctívání - nýbrž všechna uskutečněná úcta a zbožnost se obracejí k pravzoru Ježíše Krista, který je doložen ve Svatém písmu.

Jestliže tradice dítěte v plenkách následuje poselství anděla a výzvu k oslavě Boha, pak v ní chybí rozšířený odkaz ke Svaté rodině o Svaté noci. Pro scénografické rozšíření betléma v 17. a 18. stol. jsou významnými podněty závěry Tridentského koncilu k pochopení Svatého písma a k uctívání obrazů a metoda rozjímání nad Písmem, zdůvodněná v duchovních cvičeních Ignáce z Loyoly . Koncil vyzývá k pečlivému poučování věřících o správném využívání obrazů. "Dále je třeba mít a uchovávat obrazy Krista, panenské Matky Boží a jiných světců především v kostelech. Je třeba vůči nim projevovovat povinnou bázeň a úctu. Nikoli tak, jako by se věřilo, že v nich sídlí něco božského nebo nějaká síla, pro které je nutno je uctívat (...), nýbrž proto, že jim prokazovaná úcta má na mysli to, co představují. (Má se poukazovat především na užitečnost zobrazeného tajemství našeho Vykupitele. Obrazy připomínají lidu dobrodiní Boží a představují Kristovu lidu vzory křesťanského života. Avšak je nutno odstranit zneužívání, které by mohlo vyvolat mylné pojetí." - Koncil v Tridentu 1563, 25. zasedání). Koncil vyzvedává význam této historie jako dějinné události zjevení Božího, která se projevuje v biblickém textu, a zdůrazňuje její výklad jako úkol církve. Biblický text a odpovídající výkladová tradice přitom tvoří rámec pro využití obrazů a vizuálních zobrazovacích prostředků biblických scén. Ignác z Loyoly ve svých "Duchovních cvičeních" (vydáno v Římě v r. 1548) předjímá ústřední vyjádření koncilu ke scénografii biblických událostí. Chápe obraz jako nástroj duchovního zdokonalování a spojuje spiritualitu rozjímání zcela s biblickým textem. Jeho cvičení zvou, abychom si svatou událost představili v její prostorově-časové danosti a postupně ji zaplňovali postavami a jednáním. V "Duchovních cvičeních" jsou historický děj, např. Narození Ježíše a Pašije , a smyslové vnímání, které Ignác chápe jako zakoušení věcí zevnitř, pojímány jako nedělitelná jednota slova a předmětu. Přitom nejde o nový objev uvnitř dějin spásy, ale o hluboký vhled a poznání spasitelské vůle Boží pro člověka.

Spirituální, vizuální zkoumání biblického textu u Ignáce z Loyoly a spojení Zvěstování a zobrazujících médií koncilem zahajují rozšíření jeslí od zavinutého dítěte ke scenérii s mnoha

postavami. Jako na určující průkopníky zde lze pohlížet na jezuitské kláštery. V Čechách je jako centrum pro šíření vánočních betlémů doložen jezuitský klášter v Praze s velkým barokním betlémem . Z jezuitských klášterů východního Bavorska se dochoval betlém z kláštera ve Straubingu.

Obr. 2: neznámý, Svatá noc, Klanění pastýřů, žánrové figurky (Fraunhofer), jesle z býv. jezuitského kláštera Straubing, Straubing, kolem r. 1650, roucha zhotovena z historických látek v letech 1990-2000, dřevo, řezba, malba, textil, výška 100 cm, zapůjčeno z: Klášter karmelitánů Straubing, foto: Maria Baumann

První zprávy o tomto typickém jezuitském betlému se objevují již v letech 1638 a 1646. V r. 1814 se barokní betlém (sestával z asi 44 hlav pro metrové figury a 42 párů rukou) dostal do vlastnictví karmelitánů ve Straubingu.

Soubor betléma z karmelitánského kláštera obsahuje přes 50 figur, z nichž cca 24 barokní figury byly nově rekonstruovány a doplněny. K tomu bylo dodáno 10 zvířat, která pan Karl dodatečně zhotovil (ovce, vůl a oslík). Vedle Svaté noci jsou k dispozici scény jako Zvěstování

Panně Marii, Návštěva sestřenice Alžběty, Hledání noclehu, Klanění králů a Útěk do Egypta, ty však nejsou v Klatovech vystaveny.

Betlém ze Straubingu ukazuje ústřední scénu Svaté noci (Maria, Josef a dítě) s klaněním pastýřů před rozměrnou scénou, která sestává z bohatě zdobeného oblouku brány a zprava přilehlé stáje se šikmou střechou. Tradiční metrové figury pocházejí podstatnou částí z období baroka. Manželé Karlovi je nákladně a stylově zrestaurovali a částečně nově zrekonstruovali.

V 90. letech 20.stol. vznikala z originálních barokních látek díky láskyplné ruční práci manželů Elisabeth a Franze Karlových ze Straubingu historická roucha pro figury betlému. Těla byla zhotovena tradičním způsobem pokud možno věrně podle originálů jednou jihotyrolskou dílnou a sochařem Josefem Hienem z Ottobrunnu. Vánoční dění se shromažďuje uprostřed zvlněné krajiny, oděvy Svaté rodiny jsou podle autentických barokních vzorů zhotoveny z bohatých látek s výšivkami, se zlatým a stříbrným lemováním a krajkou. Všechny figury mají paruky z koňských žíní, až na Marii, která je opatřena parukou z pravých vlasů. Klečící pastýř s ovečkou je oděn do bílého a hnědého karmelitánského hábitu. Stojící postava s dalekohledem vystupuje jako hvězdář - zde je zřetelný lokální odkaz na optika, fyzika a astronoma Josepha von Frauenhofera, který se v r. 1787 narodil ve Straubingu.

Pašijové scény, které pozorovateli přibližují utrpení, umírání a zmrvýchvstání Ježíše Krista, mají své ikonografické kořeny ve středověké pašijové zbožnosti a jejích vyobrazeních. Pro scénické ztvárnění pašijových "jesliček" jsou určující Svaté hroby, které dodnes bývají od Velkého pátku do Bílé soboty zřizovány v některých farních kostelech pro rozjímavou modlitbu nebo k uctění Nejsvětější svátosti (přítomnost Krista v hostii).

Svatý hrob (Norbert Werber, Svatý hrob, Řezno, 21. stol. ,směs materiálů) vede dění liturgické oslavy Ježíšova utrpení a smrti na Velký pátek dále. Mrtvé tělo je uloženo ve svém hrobě (Mk 15, 42-47) a je pro pozorovatele viditelné. Hrob a hrobové stavby jsou zvláštním způsobem ozdobeny a osvětleny. Kristova postava, která leží v hrobě, je viditelným znamením a odkazem na uložení do hrobu, jak se o něm píše v evangeliích. Přitom nejde o samotnou postavu, ale o to, co reprezentativně představuje jako tajemství víry: vizuální možnost, zcela ve smyslu Ignáce z Loyoly, prohloubit vyznání víry - "byl ukřižován, zemřel a byl pohřben, sestoupil do říše smrti".

Svatý hrob svou viditelnou scenérií a krátkým trváním svého zpřístupnění mezi 18 a 30 hodinami vede až k pochopení Ježíšovy smrti a následující události vzkříšení.

Ke konci 18. stol. se tradice betlémů stále více dostávala do domů měšťanů, a tím vytvářela nové vývojové linie v tvorbě betlémů, aniž přitom zapomínala na své kořeny a původ. Scény, které byly dosud ukazovány v různých dnech, jsou soustředěny do jednoho velkého panoramatu. Krajina betlémů/"jesliček" je rozšířena o všednodenní a žánrové scény. Přitom se vytvářejí jednotlivé figury typické pro Čechy a východní Bavorsko, jako např. kominík z Čech, a skupiny figur, které výměnou nacházejí cestu vždy do jiných krajin "jesliček". Většina biblických scén a jejich kombinace se scénami ze života pozorovatele ruší jednotu místa a času evangelia. Současně je zdůrazněno zpřítomnění Ježíšova narození v divákově "teď a tady". Do "jesliček" jsou jako nacházení obrazů a rozšiřování dějového prostoru včleněny dvě výkladové roviny. V první rovině leží rozlišování mezi lidmi, kteří událost narození vnímají a jako ti pastýři přicházejí ze své všednodennosti s úctou k dítěti v jeslích. Druhá rovina zprostředuje úlohu dítěte obracet se ke všem těm lidem, kteří jeho narození ještě nezaznamenali. Obě roviny jsou v krajině od sebe odděleny pomocí odlišné řeči architektury. Do sebe uzavřena zůstává scéna jeslí s dítětem, Marií a Josefem, volkem a oslíkem v chlévě
v Betlémě. Vložena do všední krajiny dnešních lidí se stává betlémem v betlémě, který v jeho významu lze rozšířit o misionářské hledisko.

České betlémy

Obr. 3: Jaroslav Sekyra, Betlém: Svatá noc, Klanění pastýřů, Klanění králů, Plzeň 1995, dřevo, kost (jelen), 53x48x25, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2019/0008, foto: Gerald Richter

L 2, 1-19 (Narození ježíše, Klanění pastýřů)

1 Stalo se v oněch dnech, že vyšlo nařízení od císaře Augusta, aby byl po celém světě proveden soupis lidu. 2 Tento první majetkový soupis se konal, když Sýrii spravoval Quirinius. 3 Všichni se šli dát zapsat, každý do svého města. 4 Také Josef se vydal z Galileje, z města Nazareta, do Judska, do města Davidova, které se nazývá Betlém, poněvadž byl z domu a rodu Davidova,
5 aby se dal zapsat s Marií, která mu byla zasnoubena a čekala dítě. 6 Když tam byli, naplnily se dny a přišla její hodina. 7 I porodila svého prvorozeného syna, zavinula jej do plenek a položila do jeslí, protože se pro ně nenašlo místo pod střechou. 8 A v té krajině byli pastýři pod širým nebem a v noci se střídali v hlídkách u svého stáda. 9 Náhle při nich stál anděl Páně a sláva

Páně se rozzářila kolem nich. Zmocnila se jich veliká bázeň. 10 Anděl jim řekl: „Nebojte se, hle, zvěstuji vám velikou radost, která bude pro všechen lid. 11 Dnes se vám narodil Spasitel, Kristus Pán, v městě Davidově. 12 Toto vám bude znamením: Naleznete děťátko v plenkách, položené do jeslí.“ 13 A hned tu bylo s andělem množství nebeských zástupů a takto chválili Boha:
14 “Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj mezi lidmi; Bůh v nich má zalíbení.“ 15 Jakmile andělé od nich odešli do nebe, řekli si pastýři: „Pojďme až do Betléma a podívejme se na to, co se tam stalo, jak nám Pán oznámil.“ 16 Spěchali tam a nalezli Marii a Josefa i to děťátko položené do jeslí. 17 Když je spatřili, pověděli, co jim bylo řečeno o tom dítěti. 18 Všichni, kdo to uslyšeli, užasli nad tím, co jim pastýři vyprávěli. 19 Ale Maria to všechno v mysli zachovávala a rozvažovala o tom.

Mt 2, 1-11– Klanění mudrců

1 Když se narodil Ježíš v judském Betlémě za dnů krále Heroda, hle, mudrci od východu se objevili v Jeruzalémě a ptali se: 2 „Kde je ten právě narozený král Židů? Viděli jsme na východě jeho hvězdu a přišli jsme se mu poklonit.“ 3 Když to uslyšel Herodes, znepokojil se a s ním celý Jeruzalém; 4 svolal proto všechny velekněze a zákoníky lidu a vyptával se jich, kde se má Mesiáš narodit. 5 Oni mu odpověděli: „V judském Betlémě; neboť tak je psáno u proroka: 6 ‚A ty, Betléme, v zemi judské, zdaleka nejsi nejmenší mezi knížaty judskými, neboť z tebe vyjde vévoda, který bude pastýřem mého lidu, Izraele.‘“ 7 Tehdy Herodes tajně povolal mudrce a podrobně se jich vyptal na čas, kdy se hvězda ukázala. Potom je poslal do Betléma a řekl: 8 „Jděte a pátrejte důkladně po tom dítěti; a jakmile je naleznete, oznamte mi, abych se mu i já šel poklonit.“ 9 Oni krále vyslechli a dali se na cestu. A hle, hvězda, kterou viděli na východě, šla před nimi, až se zastavila nad místem, kde bylo to dítě. 10 Když spatřili hvězdu, zaradovali se velikou radostí. 11 Vešli do domu a uviděli dítě s Marií, jeho matkou; padli na zem, klaněli se mu a obětovali mu přinesené dary – zlato, kadidlo a myrhu.

Jemně vyřezávané, dokonale plastické figurky jsou vypracovány pro pohled ze všech stran. Řezbář zdůrazňuje paže, nohy a hlavy prostřednictvím střídání materiálu. Zde použitá jelení

kost nejen že zdůrazňuje provedení, ale orientuje pozornost pozorovatele na držení, gestiku a mimiku figur. Figury začínají "mluvit" prostřednictvím pohybů těla, směru pohledů a gest. Těmito stylovými prostředky oživuje řezbář dění a vtahuje pozorovatele do scenérie.

Obr. 4 : Jaroslav Sekyra, Svatá rodina, z : Jesličky, Plzeň 1995, dřevo, jelení kost, 53x48x25xcm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2019/0008, foto: Gerald Richter

Obr. 5: Adolf Jelínek, Český skříňový betlém, Třebíč 2.pol.20. stol., papír, karton, přírodní materiály, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2017/8020, foto: Gerald Richter

L 2, 1-19 (Narození Ježíše, Zvěstování pastýřům a Klanění pastýřů, s. S. 6)

Události Svaté noci ztvárnil Adolf Jelínek, jeden z nejznámějších tvůrců betlémů z Vysočiny, podle české tradice ve třech úrovních.

V popředí vlevo se anděl zjevuje pastýřům a zvěstuje narození Ježíše. Uprostřed před kulisou zříceniny se nachází Svatá rodina. K dítěti v jeslích spěchají pastýři se svými dary. Vlevo pozoruje konání pastýřů skupina žen a mužů se džbány a košíky, nepřipojuje se k nim však. Prostřední úroveň má po obou stranách trubače . Pastýři na této úrovni však nereagují na tento signál, nýbrž jdou dál za svou prací. Pozadí obrazu tvoří pohled na město Betlém.
Spolu s antikizujícími orientálními oděvy figur a s krajinou s palmami lze Jelínkovy jesličky vnímat jako rekonstrukci Ježíšova narození. Pozorovateli je minulá událost představena v obrazovém přehledu jako současnost a umožňuje mu tak účast na dění.

Zhotovování figurek z papíru sahá až do doby kolem r. 1800 k Pavlu Papírníkovi, který přivezl první papírové figurky z Itálie. V průběhu času byly figurky malovány na velké archy papíru a prodávány na trzích. Tím, že se na zhotovování podílelo stále více osob, získávaly figurky na individuálnosti, takže nedocházelo ke zhotovování tiskem. Ztvárnění jesliček s figurkami malovanými rukou jednoho tvůrce se prosadilo teprve s Antonínem Celoudem po první světové válce.

Obr. 6: Adolf Jelínek, Klanění pastýřů, detail, české skříňové jesličky, Třebíč, 2.pol.20.stol. papír, karton, přírodní materiály, Umělecké sbírky Biskupství Řezno, 2017/8020, foto: Gerald Richter

Volně provedené figury dosahují díky jednoduché pastelové paletě barev se silnými důrazy živého účinku. Umělec pracuje se silným vnitřním stínováním, které figurám propůjčuje strukturu a objem. Obrysy jednotlivých figur se i bez zvýraznění zřetelně vydělují od pozadí. Kolem dítěte v jeslích, které je pro pastýře znamením, že se vyplnilo andělovo poselství, stojí ve hlavách Maria a Josef,
v nohách a vlevo pět různě ztvárněných pastýřů s ovečkami. Aktéři jednají ve vzájemném souladu,který tvoří celkovou kompozici. Veškeré konání pastýřů směřuje k dítěti. Maria a Josef reagují na příchod a klanění pastýřů.

Obr. 7: Betlém: Svatá noc, Klanění pastýřů, Svatí tři králové, Grulich, 20.stol. dřevo, řezba, malba, figurka: 14 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2021/9038, foto: Gerald Richter

Obr. 8: Betlém: Svatá noc, Klanění pastýřů, Svatí tři králové, Grulich, 20.stol. dřevo, řezba, malba, figurka: 14 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2021/9038, foto: Gerald Richter

Obr. 9: Svatá rodina, z: Jesličky: Svatá noc, Králíky, 20.stol. dřevo, řezba, malba, figurky: 14 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2021/9038, foto: Gerhard Richter

Obr. 10: Svatí tři králové, z: Jesličky: Klanění králů, Králíky, 20. stol., dřevo, řezba, malba, figurky 14 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2021/9038, foto: Gerald Richter

L 2, 1 - 19 (Narození Ježíše, s. S. 6)

Oblast kolem českého města Králíky, které se v době rakousko-uherské monarchie jmenovalo Grulich, leží na hranicích s Polskem. Místo Králíky bylo vždy známo svými řezbářskými dílnami a zmínka v literatuře uvádí, že jezuité již v roce 1662 postavili v obci Mladkov (Wichstadtl) u Králík

(Grulich) své první jesličky.Tyto jesličky prý měly takovou odezvu, že poutníci si domů nosili malé, nadanými řezbáři zhotovené napodobeniny. S reformami za císaře Josefa II. (1741 - 1790) se poprvé zhroutila do té doby úspěšně rozvíjená tradice jesliček. Jako všude v zemi, i zde byla zrušena poutní místa, poutníci se nedostavili a umělečtí řezbáři, kteří tvořili "králické panáčky", ztratili práci.

Ale obyvatelé tohoto území nepovolili, tvořili figurky menší, jemnější a propracovanější a objevili tak mezeru na trhu, díky čemuž se Králíky staly ve druhé polovině 19. stol. centrem výrazné hromadné výroby, která vedla k rozsáhlému rozšíření figurek v Evropě i zámoří. V polovině 19. stol. existovalo již více podnikatelů, kteří organizovali odbyt figurek.

Figurky byly většinou zhotovovány podle předložených modelů v rodinných podnicích, přičemž většinou muži vyřezávali "králické panáčky" ze smrku, zatímco ženy a děti figurky malovaly barvami typickými pro oblast kolem Králíků, např. zářivou zelení, světlou růžovou a fialovou, modrou, okrovou a hnědou. Obličeje byly obvykle namalovány mléčně bíle s načerveněnými tvářemi. Králické jesličky poznáme také podle toho, že ovečky, jejichž odstávající uši jsou vsazeny do hlavy, mají z růžových a světlezelených puntíků vymalovaný obojek, na němž jsou příležitostně také namalované kytičky.

Mt 2, 1 - 11 (Klanění králů, s. S. 7)

Svatí tři králové jsou v ikonografické tradici představováni jako zástupci světadílů známých do středověku - Afriky, Asie a Evropy - a také jako představitelé tří životních etap.

Obr. 11: Jesličky: Svatá noc, Klanění pastýřů, Klanění Tří králů, Třebíč, 2.pol. 20.stol., dřevo, řezba, figurky: 11,3 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2021/9040, foto: Gerald Richter

L 2,1 - 19 (narození Ježíše, Klanění pastýřů, s. S. 6)

Mt 2, 1 - 11 (Klanění králů, s. S. 7)

Figurky vyřezávané z profilového pohledu ztvárňují tři klasické scény vánočního příběhu. Maria a Josef se vkleče modlí u jeslí. Pastýři se svým stádem se po andělově zvěsti vydali na cestu, aby nalezli dítě v jeslích. Anděl, který bdí u jejich stáda, zvěstuje narození Spasitele v Betlémě. Jmenuje dítě zavinuté v plenkách, které leží v jeslích, jako důkaz pro tuto zvěst. Svatí tři králové se svými dary - zlatem, kadidlem a myrhou - přicházejí, aby vzdali hold tomuto dítěti. Jejich dary symbolickým způsobem ozřejmují význam dítěte. Přinášejí myrhu lidskému dítěti, kadidlo k uctění božského dítěte a zlato jako uznání jeho královské, případně mesiášské moci. Oba andělští hudebníci tvoří pro pozorovatele akustický důkaz, že se při narození Ježíše jedná o božský akt zjevení. Symbolizují přítomnost nebe na zemi, která se v tomto dítěti pozorovateli ukazuje.

Obr. 12: Jesličky Otfrieda Preu3lera, Svatá noc, Klanění pastýřů, podle předlohy z města Králíky, kolem r. 1960, dřevo, řezba, malba, soukromý majetek, foto: Maria Baumann

Celosvětově známý autor knih pro děti Otfried Preu3ler (*20. října 1923 v Liberci v Československu jako Otfried Syrowatka, + 18. února 2013 v Prienu u Chiemského jezera) píše ve svých pamětech, že při svých návštěvách v Čechách zhotovil mnoho fotografií "jesličkových" figurek a jeho švagr začal figurky podle těchto fotografií vytvářet.

Obr. 13: Betlém Otfrieda Preußlera, Svatá noc, Klanění králů, podle Grulichovy předlohy, kolem r. 1960, dřevo, řezba, malba, soukromé vlastnictví, foto: Wolfgang Neiser

"Abych to zkrátil ! Početné stádo ovcí a koz nepočítaje, okopíroval pro nás v průběhu času kolem pěti tuctů českých jesličkových figurek. U každé z nich je nám stanoviště originálu známo. Svatá rodina pochází z okolí Jablonce, dudák z Kryštofova Údolí, ti, kteří přicházejí s dárky - hroudou másla, vánočním kaprem, vykrmenými husami pod paží, s košíky vajec, nůšemi plnými jablek, s teplým prádlem, se svazky chrastí, se štůčky hrubého plátna: ti všichni mají své vzory v nejrůznějších jesličkách v severních Čechách, jak v českých, tak i v německých. A ti

všichni spěchají v krásné svornosti k jedinému velkému cíli: ke chlévu v Betlémě. Když si pomyslíme, že naše jesličkové figurky mají částečně český, částečně německý původ, a když si uvědomíme, jak mírumilovně spolu táhnou cestou do Betléma - potom spěje tento pohled neomylně k podobenství. Mám na mysli:

k podobenství o trestuhodně promeškaném, o záměrně zhaceném, bohužel o nikdy neuskutečněném vyrovnání mezi oběma národy naší země v srdci Evropy. Pro české vyrovnání ve starém smyslu už je dávno pozdě. Doufejme nyní, po zlých zkušenostech, které nám toto zmatené století přineslo nejen v Čechách - doufejme také pro vlastní děti a vnoučata a všechny lidi ve všech zemích, kteří mají dobrou vůli. A to nejen v čase vánočním. (1999)"
Otfried Preu3ler, Já jsem vypravěč příběhů, vydáno u Susanne Preu3ler-Bitsch und Regine Stigloher, Stuttgart/Vídeň 2010, str. 77 - 78.

Obr. 14: Jesličky: Svatá noc, Čechy, 20.stol., porcelán, malba, figurky: 17 cm, chlév: 35x92x33 cm, Umělecké sbírky, Biskupství Řezno 2017/8055, foto: Gerald Richter

Obr. 4: Svatá noc, Čechy, 20.stol., porcelán, malba, figurky: 17 cm, chlév: 35x92x33 cm, Umělecké sbírky, Biskupství Řezno 2017/8055, foto: Gerald Richter, L 2, 1-19

(Narození Ježíše, Zvěstující anděl, s. S. 7)

Jan 1, 9-13 Český ekumenický překlad

9 Bylo tu pravé světlo, které osvěcuje každého člověka; to přicházelo do světa. 10 Na světě byl, svět skrze něj povstal, ale svět ho nepoznal. 11 Přišel do svého vlastního, ale jeho vlastní ho nepřijali.12 Těm pak, kteří ho přijali a věří v jeho jméno, dal moc stát se Božími dětmi. 13 Ti se nenarodili, jen jako se rodí lidé, jako děti pozemských otců, nýbrž narodili se z Boha.

Jesličky obsahují vedle scény Svaté noci také Klanění pastýřů. Chlév a figurky jsou zhotoveny z porcelánu a ručně malovány. Konání figur je zaměřeno na dítě v jeslích. Maria zbožně klečí se sepjatýma rukama na pravé straně. Josef stojí lehce pootočen, rukou před hrudí kyne k dítěti a pravicí odkazuje pozorovatele k dění. Umělec propůjčuje Josefově figuře zprostředkující pozici mezi Marií a přicházejícími pastýři. Zdá se, jako by Josef vyzýval příchozí zastavit se a pokleknout. Zároveň se chystá učinit totéž.

Tradice stavět k jeslím volka a oslíka sahá až do 4. století a stává se ve středověku pevnou součástí názorného ztvárnění Ježíšova narození. Obě zvířata najdeme ve slovech věštce Izaiáše (Iz 1,3), že každý vůl zná svého hospodáře a každý osel zná jesle svého pána. Výkladová tradice církevních otců ustanovuje mezi vánočními evangelii podle Lukáše a Jana a výrokem proroka pevné spojení, kterému se dostává široké známosti ve vykrášleních příběhu o narození např. u Pseudo-Matouše v 7. stol. a v díle Legenda Aurea ve 13. stol..

Obr. 16: Flétnista, z: Jesličky, Čechy, 20 stol., malovaný porcelán, figurky 17 cm, chlév: 35x92x33 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno2017/8055, foto: Gerald Richter

Ve štítě chléva s jeslemi nad Svatou rodinou sedí dvě holubice, v křesťanské kultuře symbol lásky a smíření Boha s lidmi. Scéna narození je ztvárněna před sluncem zářícím na pozadí. Svatozář obklopuje Marii, Josefa a chlapce Ježíše. Tři králové sledují podle podání hvězdu na východě, aby nalezli místo východu slunce, zrození slunce. Poslední prorocká kniha Starého zákona ohlašuje posla: Vzejde slunce spravedlnosti a "jeho křídla přinesou uzdravení" (se zdravím na paprscích), (Mal 3,20). Ježíš je zrozen jako světlo světa. "Kdo mne následuje, nebude chodit v temnotě, nýbrž bude mít světlo života" (J 8,12). Anděl na straně Svaté rodiny hlásá: "Sláva Bohu na nebesích" ("Die Herrlichkeit Gottes im Himmel").

Flétnista patří do skupiny hudebníků, kteří rozšiřují scénu Klanění pastýřů.

Východobavorské betlémy a pašijové scény ("jesličky")

Obr. 17: Elisabeth a Franz Karlovi, Hornofalcká rodina stojí u betlému a u kříže, Straubing, kolem r. 2000, dřevo, řezba, malba, textil, směs materiálů, Umělecké sbírky Biskupství Řezno

Figurky pomalovala a oděla paní Elisabeth Karl ze Straubingu podle vzorů hornofalckých krojů. Otec v tmavomodrém kabátci s červenou vestou, s vysokými holínkami a kalhotami s páskem má na hlavě cylindr se širokou krempou. Matka má na sobě hedvábnou sukni po kotníky , vysoko upnutý kabátek a širokou černou stuhu ve vlasech. Dcerka je oblečena do lněné sukně a pletené vesty bez rukávů. Tři ze dřeva vysoustruhované figurky pocházejí od firmy Kreutz v Gröbenzellu u Mnichova. Vyřezávaný kříž pochází patrně z 19. století. Na cestě do kostela nebo během nedělní procházky se rodina zastavuje před křížem u cesty, u jehož úpatí leží Kristus v jesličkách. Scéna spojuje oba dva póly - narození a smrt Ježíše - jako motiv zbožnosti. Současně ukazuje tato skupina figur ústřední události v Ježíšově životě, od nichž se odvíjejí proměnlivé scény "jesliček" (scén ze života Ježíšova). Zobrazení vybízí k tomu, abychom následovali životní cestu Božího syna s jejími existenciálními zastaveními radosti, zármutku, bolesti a naděje a abychom si v nich uvědomili význam pro náš vlastní život.

Obr.18: Hora s betlémem, Plößberg, 2022, dřevo, směs materiálů, soukromé vlastnictví

Malá obec Plö3berg v Horní Falci má dlouhou tradici "jesliček". Typické jsou zde hory s "jesličkami", které vytvářejí více rovin, na nichž jsou potom vystavěny scény ze Starého a Nového zákona, jakož i scény z běžného života. Domy, chrámy, zámky, ale též stavby jako mlýny, selské dvorce, seníky, hostince a domy řemeslníků jsou společně s množstvím figurek vestavěny do tohoto velkého celku.

V průběhu času - tradici "jesliček" lze v Plö3bergu prokázat přibližně od r. 1810 - se tam vyvinuly různé stylové směry, především co se staveb týká. Nacházíme zde takové pojmy jako český (1840-1864), německý (1865-1914) nebo orientálni (1920-1935) styl. Počátkem 70. let 20. stol. zažívá místní tradice "jesliček" oživení. Každé "jesličky" z Plö3bergu se vyznačují typickými figurami nebo scénami, např. jsou zde jezdec na koze nebo kominík. Zobrazení spojující biblickou událost a všednodenní scény dovolují označit panoramata jako souběžná.

pašijové scény: Mt 26, 20-29; Mt 27, 11-26; Mt 27, 27-56

Obr. 19: Wendelin Sperl, Ježíšova křížová cesta, Hirschau, kolem r. 2000, dřevo, řezba, malba, sádra, umělá hmota, 60x76x41 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2019/8428, foto: Gerhard Richter

Ztvárnění cesty Ježíšova utrpení k hoře Golgota v Jeruzalémě lze odvodit ze zbožné tradice hledět na tuto cestu utrpení v několika úsecích. Tato modlitební praxe byla do Evropy dovezena a ve volné přírodě byly zřizovány vlastní "Kalvárie". Křížová cesta Wendelina Sperla má 12 zastavení:

1. zastavení: Ježíš je odsouzen k smrti

Pašije: Mt 27,24 (ruce nevinnosti), J 19,1 - 2 (trnová koruna, purpurový plášť), J 19, 23b (spodní oděv), J 19, 15b (nejvyšší kněz), scenérie před palácem (J 18, 28 - 19,16) motiv Ecce Homo

2. zastavení: Ježíš bere kříž na svá ramena J 19,17, klopýtající doprovázející osoby

3. zastavení: Ježíš poprvé klesá pod křížem

4. zastavení: Ježíš potkává svou matku (doprovázenou apoštolem Janem)

5. zastavení: Šimon z Kyrény pomáhá Ježíšovi nést kříž Mt 27,32

6. zastavení: Veronika podává Ježíšovi roušku na otření potu (legenda o veraikonu)

7. zastavení: Ježíš podruhé klesá pod křížem

8. zastavení: Ježíš potkává plačící ženy jeruzalémské L 23, 27 - 31

9. zastavení: Ježíš potřetí klesá pod křížem

10. zastavení Ježíš je oloupen o svůj oděv

11. zastavení: Ježíš je přibit na kříž Mt, 17, 35

12. zastavení: Ježíš umírá na kříži J 19, 25 - 27, Jan 32, 37, dva lotři na kříži: L 23, 32

Cesta vede zátočinami od paláce římského místodržitele Judeje Piláta Pontského vzhůru k popravišti na Golgotě. Wendelin Sperl provedl figury jen velmi nahrubo a propůjčil jim zdůrazněným pojetím odstupu expresivní účinek. Přitom se mu podařilo prostřednictvím opakujícího se barevného ztvárnění Ježíše v bílém rouchu a rudém plášti vytvořit z jednotlivých scén spojitý sled událostí.

Obr. 20: Wendelin Sperl, Ukřižování Ježíše, z: Ježíšova křížová cesta, detail, Hirschau kolem r. 2000, dřevo, řezba, malba, sádra, umělá hmota, 60x76x41 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2019/8428, foto: Gerald Richter

10. zastavení: Ježíš je okraden o svůj oděv

11. zastavení: Ježíš je přibit na kříž Mt. 27,35

12. zastavení: Ježíš umírá na kříži J 19, 25 - 27, Jan 32, 37, dva lotři na kříži: L 23,32

Jan 19, 25-27.32.37

25 U Ježíšova kříže stály jeho matka a sestra jeho matky, Marie Kleofášova a Marie Magdalská. 26 Když Ježíš spatřil matku a vedle ní učedníka, kterého miloval, řekl matce: „Ženo, hle, tvůj syn!“ 27 Potom řekl tomu učedníkovi: „Hle, tvá matka!“ V tu hodinu ji onen učedník přijal k sobě. 32 Přišli tedy vojáci a zlámali kosti prvnímu i druhému, kteří byli ukřižováni s ním. 37 A na jiném místě Písmo praví: ‚Uvidí, koho probodli.‘

Obr. 21/22: Wendelin Sperl, "Jesličky" s biblickými scénami ze Starého a Nového zákona, pohled zepředu, Hirschau kolem r. 2000, dřevo, řezba, malba, kokosový ořech, přírodní materiály, 38,5x19x19 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2019/8429, foto: Gerald Richter

"Jesličky" Wendelina Sperla spojují v jednom pohledu scény ze Starého zákona s ústředními výpověďmi o spasení a se životem Ježíšovým ve čtyřech evangeliích. Nit vyprávění, které se tvůrce "jesliček" chápe, se vine od prvotního hříchu až k vykoupení lidstva v Ježíšově vzkříšení.

Obr. 23: První úroveň: Scény ze Starého zákona; Prvotní hřích Gen 3, 1 - 6, Vyhnání z ráje Gen 3, 23 - 24, Kain a Ábel Gen 4, 1 - 16, Archa Noemova Gen 8, 1 - 19, David a Goliáš Sam 17, 1 – 50

Obr. 24: Druhá úroveň: Dětství Ježíšovo
Narození L 2, 15 - 18
Putování králů Mt 2, 9 - 11
Útěk do Egypta Mt 2, 13 - 15
12letý Ježíš v chrámu L 2, 46 - 49
Křest Ježíšův L 3, 21 – 22

Mt 2, 13-15 Útěk do Egypta

13 Když odešli, hle, anděl Hospodinův se ukázal Josefovi ve snu a řekl: „Vstaň, vezmi dítě i jeho matku, uprchni do Egypta a buď tam, dokud ti neřeknu; neboť Herodes bude hledat dítě, aby je zahubil.“ 14 On tedy vstal, vzal v noci dítě i jeho matku, odešel do Egypta 15 a byl tam až do smrti Herodovy. Tak se splnilo, co řekl Pán ústy proroka: ‚Z Egypta jsem povolal svého syna.‘

Obr. 24: Kokosový ořech : Pašije a Vzkříšení
Poslední večeře Mt 26, 20 - 29
Getsemanská zahrada Mt 26, 36 - 46
Bičování a přjetí kříže Mt 27, 26 - 31, Křížová cesta Mt 27, 31b, Smrt Jidášova Mt 27, 3 - 5,

Jan 19, 25-37

25 U Ježíšova kříže stály jeho matka a sestra jeho matky, Marie Kleofášova a Marie Magdalská.
26 Když Ježíš spatřil matku a vedle ní učedníka, kterého miloval, řekl matce: „Ženo, hle, tvůj
syn!“ 27 Potom řekl tomu učedníkovi: „Hle, tvá matka!“ V tu hodinu ji onen učedník přijal k
sobě. 28 Ježíš věděl, že vše je již dokonáno; a proto, aby se až do konce splnilo Písmo, řekl:
„Žízním.“ 29 Stála tam nádoba plná octa; namočili tedy houbu do octa a na yzopu mu ji podali k
ústům. 30 Když Ježíš okusil octa, řekl: „Dokonáno jest.“ A nakloniv hlavu skonal. 31 Poněvadž
byl den přípravy a těla nesměla zůstat přes sobotu na kříži – na tu sobotu připadal totiž velký
svátek – požádali Židé Piláta, aby odsouzeným byly zlámány kosti a aby byli sňati z kříže.
32 Přišli tedy vojáci a zlámali kosti prvnímu i druhému, kteří byli ukřižováni s ním. 33 Když
přišli k Ježíšovi a viděli, že je již mrtev, kosti mu nelámali, 34 ale jeden z vojáků mu probodl
kopím bok; a ihned vyšla krev a voda. 35 A ten, který to viděl, vydal o tom svědectví, a jeho
svědectví je pravdivé; on ví, že mluví pravdu, abyste i vy uvěřili. 36 Neboť se to stalo, aby se
naplnilo Písmo: ‚Ani kost mu nebude zlomena.‘ 37 A na jiném místě Písmo praví: ‚Uvidí, koho
probodli.‘

Smrt Ježíšova J 19, 25 - 37, Pieta,Vzkříšení J 20, 1 – 10

Makovice, Korunovace: Sk 1,9 Ježíšovo nanebevstoupení

Podobně jako u křížové cesty jsou figurky vyvedeny jen velmi zhruba a silně expresivně pomalovány. Drobně provedená kompozice je určena k pohledu zblízka a zve pozorovatele, aby při pozorování procházel kolem dokola.

Obr. 26: Rudi Heigl, Hledání noclehu, Svatá noc, Klanění pastýřů, Klanění králů, Útěk do Egypta, Cham, konec 20. stol., dřevo, ruční řezba, figurky od Karla Simetha, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2021/9072; Stavby "jesliček" od Wolfganga Steina, Cham, konec 20.stol., styrodur, dřevo, barva, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2021/9071

Obr. 27: Rudi Heigl, Hledání noclehu, Cham

Obr. 28: Rudi Heigl, Útěk do Egypta, Cham

Betlém sjednocuje svými figurami a architektonickými součástmi tři zobrazované roviny do jedné. Architekturu a kulisu nutno přičíst historizujícímu orientalismu, který se ve stavbách "jesliček" vyskytuje od 2.pol. 19. století. Podnětem k tomu jsou vzrůstající zájem archeologů o Blízký východ, zesílené bádání o historickém životě Ježíše v biblické vědě a v neposlední řadě rostoucí počet poutí a cest do Svaté zemeí. Figury Svaté rodiny a Tří svatých králů jsou vytvořeny orientalizujícím způsobem a současně tak, jak to odpovídá ikonografické tradici. Zobrazení zavinutého dítěte se odklání od obvyklého způsobu a rozšiřuje scénu o bílou "čestnou roušku". Jak pastýřům, tak i králům je dítě ukázáno po nadzvednutí roušky.

Ztvárněné odhalení zahaleného(neviditelného) se přidává k znakovosti zavinutého dítěte v jeslích. Figura hostinského a figury pastýřů sice odkazují do minulosti, jsou však vyňaty z orientálního kontextu. Betlém spojuje aktéry a prostor přes různé časové roviny do jednoho celku. Zde se zpřítomňuje to minulé a ozřejmuje se historická událost narození Ježíše.

Obr. 29: Klanění pastýřů, severní Horní Falc, 20. stol., porcelánové figurky, minerály, dřevo, 17x36x24,5 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2017/8035, foto: Gerald Richter
L 2, 1 - 19 (Narození Ježíše, Klanění pastýřů, s. S. 6)

Obr. 30: Karl a Gottfried Meyerovi, Svatá noc, Klanění pastýřů a Příchod králů, žánrové scény "Bavaria Sancta", Marktredwitz, 20.stol., hlína, odlitky, ručně malováno, betlém rodiny Ott, Egerland-Museum, Marktredwitz, foto: Maria Baumann

Tvůrce jesliček představuje klanění pastýřů ve vchodu do jeskyně poskládané z rozličných minerálů. Figurky z porcelánu jsou pestrobarevné, plošně pomalované. Porcelánový průmysl v

severní Horní Falci a Horních Francích, jakož i porcelánky v Čechách nabízely v 1. pol. 20. stol. ve svém sortimentu také figurky pro **"jesličky".**

Krajinné "jesličky" z Marktredwitzu představují zvláštnost. V evangelickém hornofranckém městečku začali keramici v důsledku rozšiřující se porcelánové výroby vyrábět figurky do "jesliček", inspirováni tzv. vánočními zahrádkami z Krušných hor. Nejprve byly figurky modelovány z hlíny. Když měly tyto figurky stále větší odbyt, začaly se používat sádrové formy, aby figurky mohly být vyráběny rychleji, ve velkém množství a především levněji. V průběhu desetiletí tak vzniklo množství figurek pro betlémy a "jesličky", které vedle biblických událostí zobrazují také všední život. Tzv. "Rawetzer Stickla" jsou výrazem přebírání obvyklých identifikačních vzorů, např. krojů, katolických obyčejů nebo lidových, ev. střeleckých slavností, které mají vyvolávat dojem příslušnosti ke Království bavorskému. Jedním z nejdůležitějších výrobců byl rodinný podnik Meyer. Wilhelm Meyer modeloval figurky na vysoké umělecké úrovni a hrnčířský mistr Patz, jeho bratranec, proslul svým velkým sortimentem zvířátek. Od r. 1880 vyráběla firma Meyer výlučně figurky do "jesliček". Wilhelm Meyer, jeho syn Karl a bratranec Patz mohli až do 1. světové války žít z výroby figurek. Mnohým spolupracovníkům, kteří vyráběli figurky také jako vedlejší zaměstnání, bylo povoleno po směně vypalovat své výrobky v tovární peci. Brzy byly téměř v každé rodině v Marktredwitzu "jesličky", které byly průběžně doplňovány novými figurkami z nejrůznějších oblastí. Vznikla tradice "jesliček", která se udržela až do druhé poloviny 20.století. Karl Meyer vyráběl od r. 1935 sám, na figurkách měnil jen držení rukou a doplňky. Jeho syn Gottfried zastavil výrobu s konečnou platností po smrti otce Karla a na základě příliš malé poptávky v r. 1972.

Ztvárnění katolické zbožnosti a křesťanských obyčejů vstupují do "jesliček" stejně jako evangelický pastor. Děti, ženy a muži s modlitebními knížkami v rukou jsou na pouti nebo na cestě na mši. Mnich putuje, katolický kněz před sebou drží mešní knihu. Krajinu zdobí boží muka a zvou k modlitbě. Žánrové scény "Bavaria Sancta" rozšiřují prostor událostí Svaté noci. Umístění v prostoru a čase vychází daleko za rámec Vánoc.V běžném životě lidí se narození Ježíše stává "stále trvající " přítomností. Svatá noc se představuje jako betlém v "jesličkách"všedního dne.

Obr. 31: Karl a Gottfried Meyerovi, Svatá noc, Klanění pastýřů a Příchod králů, Marktredwitz, 20.stol., hlína, odlitky, ručně malováno, betlém rodiny Ott, Egerland-Museum, Marktredwitz, foto: Wolfgang Neiser

Domácí betlém manželů Hanse a Barbary Ottových představuje mezi "jesličkami" s krajinou z Marktredwitzu dosud nevídanou raritu. Betlém obsahuje cca 500 jednotlivých figurek, které manželé sami pomalovali.

Obr. 32: Jesličky: Svatá noc, Klanění pastýřů, Klanění tří králů, žánrové scény, východní Bavorsko, 20. stol., lité olovo, malba, 20x50x25 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno, foto: Gerald Richter

Obr. 33: Svatá rodina, z: Svatá noc, východní Bavorsko, 20. stol., lité olovo, malba, 20x50x25 cm, Umělecké sbírky Biskupství Řezno 2019/8328, foto: Gerald Richter

Obr. 34: Tančící medvěd (jarmareční atrakce

foto: Gerald Richter

Obr. 35: Karmelitán s Milostnou soškou Pražského Jezulátka foto: Gerald Richter

Figurky "jesliček" se svým provedením podobají typickým hliněným figurkám z Marktredwitzu. Když se v polovině 19.stol. v Horních Francích stále více rozšiřoval porcelánový průmysl, zmenšovaly se objednávky u hrnčířů a keramiků v této oblasti. Bylo nutno hledat nějaký náhradní výrobek. Tak začali někteří hrnčíři v Marktredwitzu s výrobou figurek pro "jesličky". Modelovali figurky z hlíny. Když tyto figurky nacházely stále větší odbyt, začalo se s tvorbou sádrových forem, aby bylo možno vyrábět figurky rychleji, ve velkém množství a především levněji. V průběhu několika desetiletí vzniklo obrovské množství "jesličkových" figurek, které ukazují také scény z běžného života. Lze spatřit marktredwitzské originály nebo určité svátky v církevním roce. Takové scény jsou nazývány **"Rawetzer Stickla"**.

Představení s ochočenými hnědými medvědy, kteří byli vycvičeni k tomu, aby na povel předváděli tanci podobné pohyby, byla na veřejných prostranstvích v Evropě od středověku do prvních desetiletí 20.stol. běžná. Medvěd platil dlouhý čas za bestii spolčenou s ďáblem. V "jesličkách" může toto "Stickla" být metaforou pro uklidnění divokého zvířete hudbou.

Tato figurka má svůj vzor rovněž v tzv. "Stickla". Zázračná soška Pražského Jezulátka je uchovávána v kostele Panny Marie Vítězné v karmelitánském klášteře v Praze. Voskem pokrytá asi 47 cm vysoká soška byla patrně zhotovena v 16. stol. ve Španělsku. Jezulátko drží v levé ruce říšské jablko a pravou ruku zvedá k požehnání. V barokní době byla soška opatřena korunou. Pražské Jezulátko vlastní jako votivní dary kolem 100 rouch. Ta se obměňují vždy podle liturgické barvy církevního roku nebo určitého svátku. Figurka se dostala jako svatební dar rodiny de Lara do rodu Pernštejnů, a tím také do Čech. Když roku 1631 rodová linie vyhasla, dostala se soška do karmelitánského kláštera v Praze, kde je dodnes uctívána jako milostná soška.

Spolupracovníci, podporovatelé, pomocné ruce a inspirátoři

Tým kurátorů a pracovníků Uměleckých sbírek Biskupství Řezno, jmenovitě dr. Maria Baumann, Norbert Werber, Thoa Weber, Lorena Mazzorana a dr. Wolfgang Neiser děkují co nejsrdečněji všem soukromým a institucionálním zapůjčovatelům za spolupráci plnou důvěry a za zapůjčení jejich "pokladů" v rámci výstavy. Jmenujme: rodina Preu3ler-Bitsch/Regen, Norber Werber/Řezno, Hr. Haubner/Plö3berg, Günther Neumann/Klášter karmelitánů Straubing, Egerlandmuseum Marktredwitz.

Říkáme **"díky!"** iniciátorům této výstavy, panu biskupovi Rudolfu Voderholzerovi a Ackermannově společnosti v Řezně, manželům Jean a Karlu Ritzkeovým za dobrou vůli a vřelou spolupráci při rozpracování a uskutečnění výstavy.

Provedení by nebylo možné bez našich spolupracujících partnerů v Klatovech. Srdečné poděkování za harmonickou pospolitost a bezvadnou spolupráci patří panu Václavu Chroustovi, místostarostovi města Klatovy, vedoucímu pracovníkovi v jezuitské koleji panu Karlu Vitákovi a jeho týmu, také paní Šárce Lesné za podporu česko-německé komunikace a překlad textů k výstavě.